

Превод от италиански:
Нора Голешевска*

DOI: 10.54664/NJDI3132

Понякога ме спохожда подозрението, че психотерапията, лечението с думи, се ражда понеже философията е изоставила себе си и от жизнена практика е станала преподавателски занаят. Днес този занаят се прахосва, макар че студентите, записващи се в различните философски факултети, не намаляват, въпреки неодобрението на родителите („не ти дава занаят“) и непрестанните подканвания, които настояват отвсякъде за „професионализация“ на образованието и „специализирането“ му по професии. После, изглежда достатъчно, че философия се обсъжда в Театър Паренти¹ в Милано или че в Модена дори се прави Фестивал на философията² и тогава залите и площадите се препълват. Но

---

* Нора Голешевска, доктор по философия, nora.goleshevaska@gmail.com

¹ Театър Франко Паренти в Милано, известен със своите философски кафета (бел. пр.).

² Фестивал на философията в Модена е мащабно интелектуално събитие, което се развива от 2001 година на територията на градовете Модена, Карпи и Сасуоло, като променя за период от три дена техния облик, чрез открити, общи и широко достъпни пространства за обучение и дискусии, със свободен достъп. Фестивалът се провежда в средата на месец септември и включва десетки майсторски класове, водени от видни имена на италианската и международната интелектуална сцена, лекции, тематични изложби и прожекции, провеждани по площадите, в театрите и църквите на трите града. В пиковите издания на фестивала отчетените посетители са над 180 000 <https://www.festivalfilosofia.it/il-festival> (бел. пр.).

защо? Кое е питането, на което философията е престанала да дава отговор?

Въпросът, за да не се движим безполезно в кръг, е въпрос за смисъла, зададен от страна на съществуващите, които се раждат, растат, работят, произвеждат, потребляват, стареят, умират, без да успеят да открият в собствената си биография и следа от себе си, в която да съумеят да се разпознаят, и на която да дадат израз. За това всеки от нас страда, дори може би това е същността на болката, произтичаща от факта, че бидейки по природа дарени със съзнание, живеем несъзнателни животи, на които не отдаваме дори минимално внимание. И така, чрез работата и забавленията или замъгляваме съзнанието си, или го оставяме в болката на един въпрос, оставащ без отговор.

В първия случай с нас никой не се занимава от момента, в който ние (сами) изначално сме решили да не се занимаваме със самите себе си. Малко работа, малко потребление, малко семейство, малко секс, малко футбол, малко телевизия и животът отминава без много въпроси. Във втория случай, когато въпросът за смисъла не бива изоставен и се поставя наново, не задължително в ключовите моменти на живота, а когато отиваме на работа, когато правим поръчки, когато се прибираме при семейството си, когато правим любов, когато отиваме на стадиона или гледаме малко телевизия, тогава бързо биваме класифицирани в полето на патологията.

Тогава или се отива в аптеката, за да се купи някакъв антидепресант, естетствено по лекарско предписание, или се стига до психотерапия. В случая или се адаптираме към света, в който живеем, от момента, в който осъзнаем, че той не може да бъде променен, или започваме да търсим в собствения ни емоционален живот себе си и нещото, което е причина за болка.

По мое мнение към адаптивните психотерапии принадлежат както „когнитивната психология“, която приканва човек към коригиране на собствените идеи и трансформиране на своите когнитивни дисонанси по такъв начин, че да ги хармонизира със света, в който сме открили, че живеем, така и „бихейвиоризмът“,

който подканва към адаптиране на собственото ни поведение, независимо от нашите чувства и идеи, които, в случай че се различават от общоприетото, се толерират единствено, ако бъдат сведени до личния живот, култивирани като оригинална черта на нечия идентичност само при положение, че нямат обществено отражение.

По този начин се стига до създаването на такава парадоксална ситуация, в която автентичността, бъденето себе си, познаването на себе си, което древният Делфийски оракул указва като път към здравето на душата, се превръща в нещо патологично, като бъденето центрирани в себе си (*self-centred*), лошата адаптивна способност (*poor adaptation*), комплекса за малоценност (*inferiority complex*). Тази последна патология предполага, че тези, които не са адаптирани, са по-нисши и следователно, че „да бъдеш себе си“ и да не се отказваш от особеността на своята идентичност е патология.

И във всичко това има и известна истина в смисъл такъв, че и когнитивизмът, и бихевиоризмът, като психологии на конформизма, приемат като идеал за здраве именно това да бъдеш конформен, което обаче от екзистенциална гледна точка е характеристиката, типична за заболяването. От своя страна, отделните индивиди, интернализирайки моделите, указани от когнитивизма и бихейвиоризма, отхвърлят всеки индивидуален процес, който се оказва нефункционален за света, в който живеем. Психоанализата вместо това е посветена на търсенето на себе си, на собственото си дълбоко аз, с целта да разберем колко неприятности сме си причинили в опита да разрешим конфликтите, възникващи между неизменните ни желания и изискванията, идващи към нас отвън, от които не можем да избягаме. Тук рационалността трябва да се изправи срещу тъмните области в нас самите, за да открие какво е „защитно“ по отношение на нещо, което не искаме или не можем да приемем за себе си, какво е „компенсаторно“ за нашите слабости, които никога не сме искали да вземем под внимание, и накрая какво е наистина „изразително“ за нас самите и което все още не сме имали смелостта да изразим.

Всички психотерапии, ако са добре проведени, функционират – било за този, който не иска нищо да знае за себе си, а иска само да открие добра адаптация към света; било за този, който независимо от проблемите в адаптирането иска да разбере нещо за себе си. Но за този, който е адаптиран към света и с дискретна осъзнатост на себе си все още не открива смисъл за собственото си съществуване, и следователно се свързва не с тази или онази болка, а със същността на болката, за него в аптеката няма лек и най-вероятно няма и при психотерапевта. За тези хора, които, като се вгледаме добре, са почти целокупното човечество, не остава друго освен два пътя: религията и философията.

Няма никакво съмнение в това, че религията, всички религии са развили масова терапия на човечеството. Вярата вписва всяка биография в един грандиозен смислов хоризонт, в който всеки въпрос намира своя отговор, всяко действие – своето обяснение, всеки живот и дори смъртта – своето значение. И за този, който не вярва в Бог и в боговете, аптеката и психотерапията не могат да бъдат алтернатива. И какво следва в такъв случай? За този, който отказва да намери смисъла на собствения си живот в догма, на която се уповава по вяра, не остава друго освен философията, родена през V в. пр. Хр. не само като познание, но и като жизнена практика. Такива са били гръцките философски школи преди философията, ампутирайки самата себе си, да загуби интерес към живота и да се превърне единствено в теоретично познание, утаяващо се върху една територия, която днес науките от ден на ден ерозират.

Никой от нас не обитава света, а изключително собствената си картина за света. И смисълът на нашето съществуване не може да бъде намерен, ако първо не стигнем до изясняване на нашето гледище за света, което е отговорно за начина ни на мислене и действие, за радостта и страданието. Това изясняване не е въпрос на психотерапия. Този, който иска философски съвет, не е „болен“, той просто търси смисъл. И къде може да се намери смисъл, или по-скоро смисълът, който, скрит и игнориран, преминава без наше знание през живота ни, ако не в онези пред-

ложения за смисъл, в които собствено се състоят философията и нейната история?

Карл Ясперс, след като революционаризира психиатрията, като я превърна от „обяснителна“ (какво е шизофрения, депресия, параноя?) в „разбираща“ (как да се разбере с този шизофреник, с този депресиран човек, с този параноик?) наука, предупреди, че проблемът за смисъла все още не е засегнат и че към него не би могло да се подходи без правенето на философия и използването на философски инструменти. Така след „Обща психопатология“³ (публикувана от издателство Pensiero Scientifico Editore), се раждат „Психология на светогледите“ (която Астролабио Убалдини току-що преиздаде, за съжаление в стар превод, от който не се разбира нищо) и „Философията“ (издадена от Ugo Mursia, 2019 и Utet, 1978), където се обсъжда „Философското ориентиране в света“, и „Изясняването на съществуването“.

След Ясперс философската практика постигна напредък, първоначално в областта на психиатрията с Еудженио Борня, чиято прекрасна последна книга „Прекъсванията на сърцето“ (*Le intermittenze del cuore*, Feltrinelli) заслужава да се спомене, и във философската област Пиер Хадо Есерчици с „Духовни упражнения и древна философия“ (*Esercizi spirituali e filosofia antica*), която Ейнауди би било добре скоро да преиздаде. Тези дни излиза отличната книга на Романо Мадера и Луиджи Веро Тарка: „Философията като начин на живот. Въведение във философските практики“ (*La filosofia come stile di vita. Introduzione alle pratiche filosofiche*, издателство Бруно Мондадори), в която концепцията за философските практики, както и разработените от тях теоретични модели, се обосновават от опита на семинара, проведен във Венецианския университет Ка Фоскари и Миланския университет, под ръководството на изследователска група, наречена „Компания на Всеки“. Като се започне от интереса, предизвикан от този опит, регион Венето отпусна финансиране за курс по „Философски консултации“.

³ Карл Ясперс „Обща психопатология“, София: ЛИК, 2001, 888 с., превод от немски: Жана Ценова (бел. пр.)

После, в Торино има училище за философско консултиране, SICOF, ръководено от Лудовико Бера, автор между другото на „Гласът на съзнанието“ (*La voce della coscienza*) – отлично произведение, в което се търси диалог между психиатрията, психоанализата и философията, преодолявайки взаимното недоверие, защото е добре да се напомни на психоаналитиците, че философията не е защита на самопознанието, а на философите, че психоанализата не е просто клинична практика. Кога ще се въведе малко философия в школите по психотерапия, където се занимават с всичко друго, освен с философия? От какво се предпазваме с това изключване? Phronesis е друга общност за философско консултиране, родена в Торино благодарение на Андреа Пома и Нери Поластри с регионални офиси в Милано, Флоренция, Палермо и Венето. Редактирано от Phronesis, свързаното с Feltrinelli издателството Арогео, през следващата година ще публикува някои класици на философското консултиране, включително Герд Ахенбах и Ран Лахау, както и есе на самия Нери Поластри, което описва историята на философското консултиране и картата на сценариите, при които то може да намери приложение.

Интересно е, че Арогео – издателство, посветено на информатиката, се занимава с философско консултиране, понеже тази практика не засяга единствено индивидуалните съдби, но също и корпоративните сценарии, в които откриването на смисъл става все по-трудно. Пиер Луиджи Чели ни напомня за това, след като е посетил много компании (от Eni, през Rai и днес до Unicredit) и е разбрал, че в една компания или се открива смисъл, или състоянието на компанията се влошава. От книгите на Чели, които помня, за хората, които искат да се потопят в тези сценарии, споделям: „Управленската илюзия“ (*L'illusione manageriale*, Laterza), „Страсти извън посоката“ (*Passioni fuori corso*, Mondadori) и последната, издадена наскоро, „Корпоративни графити“ (*Graffiti aziendali*, Sellerio).

Това е състоянието на изкуството в Италия. Отвъд нашите граници философската практика е доста разпространена в Съединените щати, във Франция, Германия, Холандия, Израел. В

тези държави преди нас са разбрали, че не всяка болка е патология. Често болката, дори същността на болката, е игнориране на себе си.

**Преводачески коментар към
„Успехът на философията“
от Умберто Галимберти**

Умберто Галимберти е сред най-известните съвременни италиански мислители. Той е философ, есеист, психоаналитик, преподавател по история на философията, психология и културна антропология в университета Ка Фоскари във Венеция. Работи в полето на феноменологичната психиатрия, вписан е в списъка на психолозите, специализиращи в психотерапията, и е член на международното общество по аналитична психология (International Association of Analytical Psychology).

Галимберти е ученик на Карл Ясперс, преводач и редактор на италиански на основните изследвания на немския екзистенциалист, което обяснява и използвания от него подход на взаимнообмен на идеи между областите на психологията и философията. Той е представител на феноменологичната психиатрия, като в тази област е реализирал значими изследвания върху символното, логико-метафизичното и рационалното мислене. Наред с това Галимберти е общественик, който в периода от 1986 до 1995 г. сътрудничи на италианския вестник „Il Sole 24 Ore“, а след 1995 г. и на вестник „La Repubblica“, на който е сред главните редактори и към този момент.

Основният му принос се изразява в проучването на символното мислене, разбирано като първата и най-автентична основа на човешката *psyche*, последвана на свой ред от логическо-метафизичното и рационално мислене. По-голямата част от монографиите му са публикувани от издателство Feltrinelli, а като най-значими се определят: „Залезът на Запада в прочита на Хайдегер и Ясперс“ (1975–1984), „Психиатрия и феноменология“

(1979), „Тялото“ (1983), „Недоразуменията на душата“ (1987), „Psiche и techne. Човекът в ерата на техниката“ (1999), „Стъпките на свещеното“ (2000), „Смъртните грехове и новите пороци“ (2003), „Нещата на любовта“ (2004), „Къщата на Psiche. От психоанализата към философската практика“ (2005), „Смустващият гост. Нихилизмът и младите хора“ (2007), „Митовите на нашето време“ (2009), „Тайната на въпроса. Около човешките и божествените неща“ (2011). Галимберти е и автор на „Психологически речник“, публикуван през 1992 г. от Utet и през 1999 г. от издателство Гардзанти. Монографиите му са превеждани на френски, немски, нидерландски, испански, португалски, гръцки и японски език.

Книгите на Галимберти са принос за развитието на философска рефлексия върху централни за съвременния свят теми, сред които може би водеща е тази за кризата на човешката идентичност в съвременността. Интерпретацията на Галимберти се фокусира над смустващия гост на съвременните общества – ниҳилизма и дезориентацията на човешкото същество, въввлечено в една реалност, в която то все по-трудно намира смисъл в съществуването си. Наред с това, доминиращата техническа рационалност в днешния свят води до две противоположни реакции: от една страна, потискането на емоциите, и от друга – разглеждане-то на чувствата като единствена истина.

Галимберти гостува в България за пръв път през 2018 година по покана на фондация „Межкултурен разговор“, като изнася публична лекция, озаглавена „Митове на нашето време“⁴, в Американския център на Столичната библиотека. В лекцията си той представя на българската публика панорамен поглед към своите философски идеи, отнасящи се до съвременните митове, и анализира социални, културни и технологични феномени, в които съвременният човек е несъзнателно, но напълно потопен. Лекцията извежда и обосновава основни позиции на италиан-

---

⁴ Умберто Галимберти, 2018 – лекция на тема „Митове на нашето време“ с превод на български език <https://www.youtube.com/watch?v=AMxWoAiwapw>

ския мислител: за съвременната невъзможност на революцията и съпротивата срещу пазара, за негативната конотация на съвременните митове (изкуствено създадени идеологии за растежа, расата и т.н), за нихилистичната същност на съвременната култура, за чистата рационалност на техниката.

Преводът на текста „Успехът на философията“⁵ е от избрания архив на Умберто Галимберти, наличен на официалния сайт на философа на страницата на издателство Фелтринели.

---

⁵ Преводът е направен по: Dall'archivio di Umberto Galimberti: Il successo della filosofia – Umberto Galimberti – il sito ufficiale (feltrinellieditore.it)